

д-р Никола В. ДИМИТРОВ¹

КОНЦЕНТРАЦИЈА И ДЕПОПУЛАЦИЈА ПРОСТОРНИ ПОСТУЛАТИ ВО ПОПУЛАЦИОНАТА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ИЗВОД

Во овој преглед ќе се направи обид да се претстави кратко профилот на демографската концентрација и депопулација како важни просторни постулати на ниво на општини, региони и на град Скопје. Овие демографски диспаратети претставуваат битен фактор при дефинирањето на популационата политика и економскиот развој во Република Македонија.

Клучни зборови: концентрација, депопулација, општина, регион, просторни постулати и популациона политика, унитарен популациски модел.

CONCENTRATION END DEPOPULACION SPATIALIS POSTULATES IN POPULATION POLITICS IN REPUBLIC MACEDONIA

Abstract

In this survey we will try, in shortly to present profile at demographique concentration as importante spatials postulates at level the municipality, regions, ant the town Skopje. Thes demographisques disparitetes are relevant factor for define at population politics and economic development to Republic of Macedonia.

Keys words: Concentrtion, depopulacion, municipality, region, spatialis postulates, population politics and unify population models.

¹ Доктор на географски науки, географ и демограф
Демографската транзиција и популационата политика

ВОВЕД²

Денес, (2008г.) Република Македонија, како и многу други европски земји, се соочува со можеби еден од најкомплицираните демографски проблеми, а тоа е проблемот за интензивното стареење на населението. Други демографски проблеми со кои се соочува се ниската стапка на фертилитет, разните форми на миграции на населението и слично. Особено сложен проблем претставува процесот на несразмерната просторна распределба на населението, односно демографските диспаритети на концентрација и депопулација, на локално, регионално и национално ниво.

Во Република Македонија проблемот на демографските диспаритети на концентрација и депопулација е повеќе децениски и вековен нуспродукт, мотивиран од карактерот на политичките, стопанските и социјалните промени, кои резултираа со просторно несоодветна распределба на индустријата, урбанизацијата, сообраќајната дистрибуција итн.

Ваквата диспропорција предизвика во Република Македонија да егзистираат два засебни демографски света, прво: свет на динамика, пренаселеност, пренатрупаност и концентрација на моќ и втор: свет, на празен простор, без население, неискористен и заборавен. Токму ваквата состојба дава простор за оправдано делување на просторните постулати на просторните науки врз економски и географски аргументи, за анимирање и решавање на проблемот од областа на демографската политика, регионалното планирање и економскиот развој. Или фигуративно кажано *„Македонија е демографски боцкава, со зони на дисперијитети, и тоа: зони на демографски планини, врвови и коџлини и зони на демографски џустиџини и вглабнаџини“*.

1. Демографски параметри во зоните на концентрација во Република Македонија

Во овој дел од трудот во кратки црти ќе се обидеме за дадеме просторна димензионираност на зоните на концентрација на население (*„демографски планини, врвови и*

² Лектор на рефератот, проф. д-р Трајко Огненовски, сертифициран лектор

койлини”), а притоа мислиме само на основните демографски параметри и на две просторни нивоа, на ниво на општина и на ниво на регион.

Профилот на демографската концентрација на **ниво на оштините** ги има следниве карактеристики. Од вкупно 74 општини (вкупниот број општини во Р. Македонија изнесува 84, не се земени десетте општини на град Скопје) **23 општини или 31,1% имаат просечна густина на населеност над републичкиот просек** (78,6 ж/км², односно 82,1 ж/км² - без водните површини). Од овој број на општини **10 се рурални** или 43,5%, и тоа: Општина Арачиново (со концентрација на население со густина на населеност од 364,7 ж/км²), Боговиње (206,4), Теарце (164,8), Врапчиште (137,2), Желино (122,2), Липково (100,7), Брвеница (97,5), Босилово (95,4), Осломеј (87,7) и во Општина Пласница (со 83,7 ж/км²). Гледано по национална застапеност, во речиси сите општини, апсолутна доминација имаат Албанците (со исклучок на две, и тоа: на Општина Босилово каде доминираат Македонците и Општина Пласница каде доминираат исламизираните Македонци кои во последните пописи се декларираат како Турци).

Во наведените општини најголема концентрација на населението се забележува во **руралните населби со над 1000 жители**. Така, во Општините: Арачиново (ваквите населби во вкупниот број учествуваат со 75%), во Теарце (61%), Брвеница (60%), во Боговиње (57%) итн. Слична концентрација на население се забележува и во урбаните општини кои имаат поголем број рурални населби со над 1000 жители. Така, во Општина Тетово тие учествуваат со 60%, во Општина Гостивар со 46%, во Општина Струмица 40%, во Општина Струга со 31% итн.

Според Законот за територијалната организција на локалната самоуправа во Р. Македонија од 16 август 2004 година со статус на градски населби се здобија 34 населби или зголемување за 5 населби во споредба со претходните пописи. Така, од вкупниот број на 34 градски или урбани општини (заедно со град Скопје), **13 градски општини или 38,2% имаат концентрација на население со густина на населеност над републичкиот просек**. Станува збор за урбаните општини: Скопје со концентрација на население чија густина на населеност изнесува 807,4 ж/км², потоа следат, Општина Кичево (612,5), Општина Тетово (327,0), Општина Куманово (200,6), Општина Гостивар (198,3), Општина Струмица (161,6),

Општина Охрид (147,4), Општина Струга (135,3), Општина Дебар (134,7), Општина Велес (131,0), Општина Битола (123,7), Општина Кочани (105,4) и Општина Штип со концентрација на население чија густина на населеност изнесува 86,8 ж/км². (Види: Табела 1)

Втората кратка анализа за концентрација на населението во просторот на Р. Македонија ја правиме на второто ниво, односно на **ниво на региони** (кои се вовед во двостепена територијална организација на државата). Имено, според Законот за рамномерен регионален развој (15 мај 2007 год.), во Република Македонија се димензионирани 8 плански региони и тоа: Пелагониски, Вардарски, Североисточен, Југозападен, Скопски, Југоисточен, Полошки и Источен плански регион. (Види: Табела 2). Ваквата поделба на просторот на Р.Македонија е прилог повеќе кон просторните постулати за забрзан економски развој и имплементација на стратегии за популационата политика, од регион на општина и обратно.

Региони со зголемена концентрација на населеност („демографски ѝланини“) со густина од над републичкиот се Скопскиот со 309,9 ж/км² и Полошкиот со 130 ж/км², а приближно до просекот е Североисточниот Регион со 74 ж/км², додека пак сите останати пет региони се далеку под републичкиот просек на густина на населеност. Наведените три региони, за периодот 1994-2002 година се со високи стапки на пораст од 1,02 за Полошкиот, од 0,73 за Скопскиот Регион и 0,66 за Североистичкиот Регион. Високи соодноси забележуваме и кај стапките на природен прираст од 10,2 промили за Полошкиот и 6,1 промил за Скопскиот Регион. Истите региони, споредено според стадиум на старост се во фаза на демографска зрелост што е над останатите други региони кои се на прагот на демографска старост или во демографска старост. (Види: Табела 2).

Од табелата 3, во врска со концентрација на населението во рамките на региони, а споредено според големината на населби, односно според населбите со над 1000 жители („демографски боцки“), би го изнеле следното. **Регион со најголема концентрација на население во т.н големи населби повторно се појавува Полошкиот со 72 такви населби** (со учество од 39% во вкупниот број населби на регионот, и со 269.955 жители или учество од 88,7% од вкупното население во регионот) **и Скопскиот Регион со 57 населби со над 1000**

жители (со учество од 34% во вкупниот број населби, и со 557.383 жители или учество од 96% од вкупното население во регионот). Во овие два региони се среќаваат повеќе населби со големина од над 5000 до над 9000 жители, такви се: Радишани со 9123 жители, село Драчево со 8641, Скопско-Ново Село 8349, Мала Речица 8353, Арачиново 7315, Волково 6750, Боговиње 6328, Чегране 6748, Студеничани 5786, Батинци 5364, Сопиште 5325, Челопек 5287, Сарај 5232, Добри Дол со 5223 жители и други.

Зони на најголема концентрација на население („демографски џланини, коџлини и боџки“) во Полошкиот Регион се забележуваат на **западниот, северозападниот и јужниот раб на котлината Полог**, и тоа **во подножјето на Шар Планина**, а делумно на **источниот раб на котлината**. Значителна концентрација има во сите приградски населби на Тетово и Гостивар, и во големите рурални населби. Додека пак, Скопскиот Регион **претставува компактна зона на концентрација на населението во сите правци на котлината**.

Значително помала концентрација на население се забележува и во зони на останатите региони. Североисточниот регион видлива зона на концентрација на население има во просторот на **подножјето на Скопска Црна Гора-Липковска и Кумановска општина**; во Југозападниот регион, зона на концентрација на население се среќава во **западното подгорје на планината Јабланица**, како и во **дното на Струшката котлина** каде **речиси сите населби спаѓаат во групата на големи и се доста блиску една до друга**. Посебно блиска концентрација на население кон град Струга доаѓа од приградската населба Мислешево. Во **Кичевската котлина**, карактеристична зона на концентрација на население има **во дното на котлината и нејзиниот западен дел**-спрема село Зајас, како и спрема Општина Пласница. Додека пак, во **Охридската котлина** зоната на концентрација на население е **спрема приградските населби** Велгошти и Лескоец. Други зони на концентрација на население има во Југоисточниот регион, и тоа во **Струмичката котлина**, особено во **населбите од дното на котлината**. Останатие региони: Пелагониски, Вардарски и Источен регион се карактеризираат со зони на концентрација на население **во градските населби** и нивната **непосредна приградска зона**, и преку осамени **поединечни големи населби** („џомали демографски боџки“) во самата котлина, и кои имаат од 1000 до 3000 жители (пр.: Могила, Новаци, Дабиње,

Градско, Росоман, Дебреште, Лажани, Житоше, Кривогаштани, Куклиш, Ваташа, Негорци, Стојаково, Иловица, Секирник, Јосифово, Пирава и др.).

За да ја согледаме концентрацијата на населението на поголем простор, („демографски ѝланински венец“) во кратки црти ќе ги анализираме заедно, **Скопскиот, Полошкиот и Североисточниот регион**. Од анализата произлегува дека на простор од 6527 км² или 25% од територијата на државата е сконцентрирано над еден милион жители (1.055.056 жители) или 52% од вкупното население на РМ, со просечна густина на населеност од 161 ж/км². Овие показатели говорат дека овој простор претставува зона со најголема концентрација на население во Република Македонија (или на една четвртина територија живее повеќе од половина од населението), кое за наши услови претставува **мегазона на концентрација**. Исто така, во оваа виртуелно интегрирана зона се сконцентрирани 523 населби (со учество во вкупниот број населби од 29%), 32 општини (38%), 6 града (18%), 155 големи населби (54%), 111 средни населби (29%), 237 мали населби (25%) и само 20 раселени населби (13%) итн. Збирно кажано, оваа голема зона станува економски и популациски атрактивна не само за Македонија, туку и за соседните држави: Р. Косово, Р. Србија, Р. Албанија и Р. Бугарија, бидејќи во неа е сконцентрирано приближно 80% од индустриските објекти на Република Македонија. Ако анализата ја направиме само за **виртуелно интегрираните Скопски и Полошки регион**, концентрацијата на населението изнесува 882.269 жители или учествува во вкупното со 43,5%, површината на овој простор зафаќа 4191,6 км² (16,3%) со густина на населеност од 210 жители на км², бројот на големи населби изнесува 129 или учество од 45% во вкупниот број населби од овој вид итн.

Другите виртуелно интегрирани зони имаат спротивни карактеристики од претходната. Имено, **интегрирани Пелагонискиот и Југозападниот регион** зафаќаат површина од 7977 км² (31%) со 459.682 жители (23%), со просечна густина на населеност од 57 ж/км², располагаат со 630 населби (36%), 22 општини (26%), 10 града (29%), 57 големи населби (21%), 118 средни населби (31%), 410 мали населби (43%), 45 раселени населби (29%) итн.

Додека пак, **интегрирани Вардарскиот, Југоисточниот и Источниот регион** зафаќаат површина од 10.141 км² (39% од територијата на РМ), со 507.809 жители (25%), со просечна

густина на населеност од 50 ж/км², располага со 621 населби (35%); 30 општини (36%), 18 градови (53%), 73 големи населби (25%), 153 средни (40%), 306 мали населби (32%), 89 раселени населби (58%) итн.

Интересна би била споредбата на концентрација на населението според национална припадност. (Види: Табела 4.) Имено, заедно во **Скојскиот, Полошкиот и Североисточниот регион живеат 410.223 Албанци или 80,6%** од вкупната популација на оваа националност, која во вкупното население на овие региони учествува со 38,9%. Додека пак, **Македонците се застапени со 525.600 лица или 40,5% од вкупната популација на Македонскиот народ** и со вкупно учество во овој виртуелен регион од 49,8%. Останатата бројка од 11,3% е распоредена помеѓу Турците (29610 лица), Ромите (28942 лица), Србите (19129 лица) и др. Разликата помеѓу Македонците и Албанците во овој виртуелен регион изнесува 115.377 лица, а соодносот помеѓу овие две заедници е 1,3 : 1 во корист на Македонците.

Споредбата на концентрацијата на населението според национална припадност во интегрираниот Пелагониски и Југозападен регион изгледа вака: Македонците се застапени со 311.858 лица или 24,0% од вкупната популација на Македонскиот народ, и со вкупно учество во виртуелниот регион од 67,8%, додека пак, Албанците застапени се со 93.585 лица или 18,4% од вкупната популација на оваа етничка заедница, и со вкупно учество во овој виртуелен регион од 20,3%. Останатите етнички заедници Турци, Власи, Срби и други се застапени со вкупно учество од 11,9%, од целокупното население во овој регион.

Во третиот заеднички интегриран регион составен од Варарскиот, Југоисточниот и Источниот регион, Македонците се застапени со 460.523 лица или 35,5% од вкупната популација на македонскиот народ, со вкупно учество во виртуелниот регион од 90,7%. Во овој регион Албанците се застапени како четврта популација по големина со 5275 лица или учество од само 1,0%, пред нив се Турците со 19087 лица или 3,8% и Ромите со 13799 лица или 2,7%.

Доколку се направи анализа за густината на населеност на десетте скопски општини, видливи се следниве карактеристики. Најголема концентрација на населеност со густина од повеќе илјади жители на км² имаат пет општини на град Скопје, а останатите пет се со густина на населеност од

160 до над 700 ж/км². Генерално земено, за наши услови, **градот Скопје, има висок степен на концентарција на население со густина на населеност од 807,4 ж/км²**. Ако се направи споредба помеѓу концентрацијата на населението на град Скопје со останатите градски општини кои имаат над 95.000 жители, и кои имаат приближна површина колку и Скопје, се забележува дека градот **Скопје е погусто населен од Битола за 6 пати, а од Куманово за 4 пати**. Споредбата со останатите урбани општини е значително поголема од **10, 20, 40 и повеќе пати** (пр.: споредено со Општина Македонски Брод, концентрацијата на населеност на Скопје е поголема за 97 пати), **а со малите рурални општини** (се мисли според број на жители) споредбата **достигнува и до 170 пати** (пр.: густината на населеност на Скопје споредено со Општина Новаци е поголема за 172 пати). (Види: Табела 1).

Слична концентрација на население во т.н. големи рурални населби се забележува и во урбаните општини на град Скопје, чиј збир на овој вид населби во вкупниот број населби има учество од 63,8%. Додека пак, овој вид населби во Општина Гази Баба учествуваат со 76,9%, во Општина Сарај со 59% итн.

Ако кон сето ова се додаде и фактот дека во Скопје е сконцентрирана безмалку 100 % од државната политичка власт, потоа над 80% од стопанската активност и сл., споредбата за неговата мегаконцентрација на моќ, во споредба со останатите општини, се зголемува и до четирицифрена разлика.

*Доколку државата планира децентрализација на просторот во Р.Македонија, тогаш ќе мора да се имаат предвид и просторните популации на популационата политика. Имено, ќе мора рационално, плански и временски да се димензионира соодветна инфраструктура за демографски, односно популационски развој на државата врз просторни и економски популации. При имплементација на соодветна **Просторна популациона стратегија** примарен приоритет треба да биде почитувањето на интересите на општините и регионите и, се разбира, на државата во целина.*

Резимирано како зони на концентрација на население би ги одделиле: урбаните населби, приградските населби на поголемите градови, големите рурални населби со по неколку илјади жители, ниските рамничарски предели на котлините, речните долини на неколку реки, и неколку ридско-планински

подгорја каде се среќаваат големи рурални населби со по неколку илјади жители.

ЗОНИ НА КОНЦЕНТРАЦИЈА		
1.	Урбани населби (зона на демографски врвови)	<i>Скопје, Биџола, Куманово, Тејово, Прилеп, Охрид, Сџура, Штип, Сџумица, Кочани, Кичево и др.</i>
2.	Приградски населби (зона на демографски боцки)	<i>на градовите: Скопје, Тејово, Куманово, Сџура, Кичево, Биџола, Охрид, Сџумица, Кочани и др.</i>
3.	Големи рурални населби (зона на демографски боцки)	<i>во Скопската колина, Полошката, Кумановската, Сџушката, Кичевската, Тиквешката, Сџумичката, Пелагониската, Гевгелиско-валандовската и др.</i>
4.	Рамничарски предели (зона на демографски котлини)	<i>Скопска колина, Полошка, Кумановска, Сџушка, Кичевска, Сџумичка и др.</i>
5.	Речни долини (зона на демографски предел)	<i>Вардар, Треска, Црни Дрим и Сџумица</i>
6.	Ридско-планинско подгорје (зона на демографски планини)	<i>на Шар Планина, Јабланица, Скопска Црна Гора, Дешап, Жеден, Сува Планина и Кишка</i>

2. Демографски параметри на зони на депопулација во Република Македонија

Во овој дел од трудот во кратки црти ќе се направи обид да се даде просторна димензионираност на зоните на депопулација на населението („демографски џустици и вдалбнатини” – празни простори, раселени и мали населби), а притоа мислиме само на основните демографски параметри и на две просторни нивоа, на ниво на општина, и на ниво на регион.

Профилот на демографската депопулација на ниво на општини ги има следниве карактеристики. Од вкупно 74 општини, (вкупниот број општини во Р. Македонија изнесува 84, не се земени предвид десетте општини на град Скопје) **51 општини или 68,9% имаат просечна густина на населеност под републичкиот просек.**

Од овој број на општини најмала густина на населеност, односно општини **зафатени со процес на активна депопулација** (се мисли на густина на населеност, за наши услови, од под 20 ж/км²) се вкупно **21 општина** или 28,4% од вкупниот број

Демографската транзиција и популационата политика

општин (без општините на град Скопје). Така, со густина на населеност од **под 10 жители на км² се 4 општини**, и тоа: Новаци (со 4,7 ж/км²), Македонски Брод (8,3), Другово (8,8) и Општина Чашка (со 9,2 ж/км²); додека пак, општини со густина на населеност од **10 до 20 жители на км², се 11 општини**, и тоа: Вранештица (10,8), Старо Нагоричане (11,0), Градско (12,8), Маврово-Ростуше (13,2), Дебарца (13,3), Демир Капија (15,1), Конче (15,2), Лозово (16,3), Карбинци (16,8), Ранковце (17,4) и Демир Хисар (19,3). (Види: Табела 1.)

Генерално заедно: поголемиот дел од општините во Р. Македонија имаат помала густина на населеност од републичкиот просек. *Значи, Р. Македонија е рејко населена земја со ѝросјори на рејка населеност и ѝросјори со активен ѝроцес на дејоулација, навлезени до длабока и најдлабока демографска старост.*³

Најдобар показател за присуството на активен процес на депопулација, (покрај негативниот природен прираст) е и степенот на демографската старост. Така, во Р. Македонија има **4 општини кои се навлезени во најдлабока демографска старост, а тоа се: Новаци, Старо Нагоричане, Вранештица и Дебарца, а општини во длабока демографска старост се 2, и тоа: Демир Хисар и Другово.**

Показател што покажува дека процесот на стареење во Р. Македонија навлегува во интензитет, е и бројот од 10 општини кои се навлезени во демографска старост (во прегледот се ставени и општините на град Скопје) станува збор за општините: Кривогаштани, Македонски Брод, Могила, Ресен, Ранковце, Карбинци, Пехчево, Чешиново-Облешево, Карпош и Центар. Дека процесот се одвива со забразан интензитет покажуваат показателите за уште 26 општини кои се во активна фаза на прагот на демографска старост. (Види: Табела 5.)

³ Коэффициентите на старосната спротивност на младото со старото население на ниво на општини, региони и во целина во земјата покажуваат поголеми осцилации од кои може да се извлече седум типови на стадиуми на демографска старост. И тоа: рана демографска старост (до 5% старо население со над 65 години), демографска младост (од 5-7% старо население), демографска зрелост (7-11%), праг на демографска старост (11-15%), демографска старост (15-20%), длабока демографска старост (20-25%) и најдлабока демографска старост (над 25% старо население со над 65 години).

Всушност, земено во целина Република Македонија се наоѓа во прагот на демографска старост, податоци од пописот од 2002 година. Меѓутоа, денес, според Заводот за статистика, ***РМ веќе неколку години е навлезена во демографска старост.***

Најголема концентрација на општини, раселени и мали населби, а оттука и на зони на депопулација („демографска ѝусѝина со вдавнаѝини“) има **Пелагонискиот регион**, каде од вкупно 9 општинин, **5 се навлезени во демографска старост, длабока и најдлабока демографска старост.** Потоа следат, Југозападниот, Источниот, Североисточниот и Скопскиот регион (Види: Табела 5.)

Во контекст на погоре изнесеното за активниот процес на депопулација оди и бројот на раселени и мали села во наведените општини и региони. Така, ***во Оѝѝина Новаѝи малиѝе населби во вкупниот број учестѝвуваат со 75,6% а заедно со раселениѝе, деѝѝулаѝијаѝа учестѝвува со 95,1%, во Сѝаро Наѝоричане со 94,9%, во Друѝово со 92,8%, во Вранешѝица со 86,6%, Демир Хисар со 75,6%, во Дебарѝа со 70% иѝн. („демокрафски ѝусѝини со ѝприсусѝиво на зѝолемен број демографски вдавнаѝини“)***

Имено, бројот на мали населби на ниво на држава изнесува 953 со учество во вкупниот број населби од 53,7%, а заедно со раселените (154) учеството во вкупниот број се зголемува на 62,4% (1107 населби). За илустраѝија малите населби во Североисточниот регион учествуваат со 138 или 71,9% (вкупно 192 населби), во Пелагонискиот регион во вкупниот број (344 населби) малите населби учествуваат дури со 237 или 68,9%, во Југозападниот со 60,5%, во Источниот со 60,3%, Вардарскиот со 57,3% итн.

Регион со најголема депопулација на население е Пелагонискиот регион во кој се сконцентрирани 237 мали населби (во кои преовладува старо население, населби во кои речиси и да нема наталитет, односно егзистира само морталитетот), **и 28 раселени населби, со констатација дека во вкупно 265 населби се зафатени со интензивна депопулација (или во 77% од вкупниот број населби во регионот се одвива интензивна депопулација).** Населби со зафатена депопулација во Вардарскиот регион се 132 или 77,2% од вкупниот нивни број, во Североисточниот регион се 141 населба или 72,9%, во Источниот регион се 177 населби или 67,6% и во Југозападниот

регион со процес на депопулација се зафатени 190 населби или 66,4% од вкупниот број населби.

Незначителна депопулација се одвива во Југоисточниот регион и тоа во 86 населби или во 45,7% од населбите, во Полошкиот во 67 населби или во 36,4%, и во Скопскиот регион во 49 населби или 33,3% од населбите се среќава процес на депопулација.

Условно земено **во целина во Република Македонија со депопулација се зафатени 1107 населби** (раселени и мали села - од 1 до 300 жители) што претставува **учество во вкупниот број населби до 62,4%**. Тоа значи дека во најголем дел од територијата на Р. Македонија се одвива процес на депопулација, или зоните на депопулација се далеку поголеми од зоните на концентрација на население. Кажано **сублимирано: на територијата на Република Македонија повеќе се одвива депопулација отколку концентрација на население („иротиорна доминација на демографски џусџини со вглабнаџини, за смеџка на демографски џланини и боџки“)**. Како карактеристични зони на активна депопулација се повеќе ридско-планинските подрачја и неколку делови на рамничарски подрачја.

ЗОНИ НА ДЕПОПУЛАЦИЈА	
Ридско-планински подрачја (зона на демографски пустини и вглабнаџини)	<i>Мариово, Дебарџа, Демир Хисар, Малешевџа, Пиџанец, Радовџшко, Козџачџа, Кривоџаланечко, џодџорџеџо на Бабуна, Бушева Планина, Селечка Планина, Плачковиџа, Манџовџа, нискиџе џланини во Повардарџе, како и микрообласџиџе: Цаџарско Поле, Коџачка, Порече, Малесиџа, Средорек, Славиџиџе, Бошава, Сландол и др.</i>
Рамничарски подрачја (зона на демографски пустини)	<i>делови од Пелаџониџа, Тиквеш, Шџиџиџка Коџлина, Овче Поле и др.</i>

ЗАКЛУЧОК

Според погоре изнесеното може да се заклучи дека во просторот на Република Македонија присутни се дава спротивни демографски диспаратети, и тоа едниот претставен преку зони на **демографска концентрација** на „демографски џланини, врвови и коџлини“ и тоа како на ниво на општини, така и на ниво на региони-Скопскиот, Полошкиот и Североисточниот регион, а помалку во општини на останатите региони. И зони на **демографска депопулација** претставена преку „демографски џусџини и вглабнаџини“ во повеќето општини на Пелагонискиот и Вардарскиот регион, а со помал интензитет во општините на

Демографската транзиџа и популационата политика

Североисточниот, Источниот и Југозападниот, до незначителен интензитет во Скопскиот, Полошкиот и Југоисточниот регион.

За сликата да биде комплетна разликата во густината помеѓу град Скопје и Општина Новаци изнесува 172 пати, помеѓу Арачиново и Новаци 78 пати итн.

Сепак, во Република Македонија при спроведувањето на Стратегија за популациона политика ќе мора да се применува **конструктивен унитарен демогеографски модел на популациона регионализација**. Тоа значи дека, на ниво на општина, а особено на ниво на регион ќе мора да се имплементира стратегија на популациона политика врз просторно унитарен модел на репродукција, редистрибуција и ревитализација на населението.

За да се реализира ова потребно е следење, планирање и имплементирање на демографските процеси во државата. За процесот да почне да функционира најпрво, потребно е Владата да иницира формирање на научна установа: **Институт за демографски истражувања, миграции и популациона политика**. Наш предлог е институтот да биде лоциран во три града: Скопје, Битола и Штип. Институтот би имал примарна цел: да го следи процесот на миграцијата, да изработува стратеги и да дава насоки како популациски да се ревитализираат општините, регионите и во целина Република Македонија врз долгорочни перспективи за трајно егзистирање на македонската нација, според синтагмата „*може да се иновира и економски развива без да се емигрира*”.

ЛИТЕРАТУРА И ДРУГИ ИЗВОРИ

1. ДЗС; (2005) Попис на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија, 2002 г., Книга XIII, Вкупно население, домаќинства и станови според територијалната организација на Република Македонија од 2004 година
2. ДЗС; (2004) Попис на населението, домаќинствата и становите во Република Македонија, 2002 г., Книга XI, Вкупно население по пол и старост - по населени места
3. ЗС; (1997) Попис на населението, домаќинствата, становите и земјоделските стопанства во Република Македонија, 1994 г., Книга V, Вкупно население, домаќинства, станови и земјоделски стопанства по општини и населени места
4. **Владо Поповски, Арслан Селмани и Никола Панов** (2006), Општините во Република Македонија, ИДБЦ, Скопје, 2006
5. **Славе Ристески**, (2006) Демографски методи со демографска анализа, Економски факултет, Скопје
6. **Никола В. Димитров**, (2006) Демогеографски модели на руралниот развој во Република Македонија во услови на глобални структурни промени, Зборник на трудови-Руралниот простор во новите развојни услови, Охрид
7. **Никола В. Димитров**, (2001) Демогеографска анализа на миграционите процеси во југозападниот дел на Република Македонија, Докторска дисертација (ракопис), Скопје
8. **Leksikon migracijskog i etničkog nazivja** (1998), IMIN (Institut za migracije i narodnosti), Zagreb
9. **Ivo Nejasnic** (2005) Demogeografija-stanovništvo u prostornim odnosnima i procesima, Skolska knjiga, Zagreb
10. **Mladen Friganović**, (1978) Demogeografija – stanovništva svijeta, Zagreb
11. **Dusan Breznik** (1980) Demografija (analiza, metodi i modeli), Beograd
12. **Karl Rupert i Franz Schaffer**, (1981) Socijalna geografija, Zagreb
13. **Alica Werfheimeg Baletić**, (1982) Demografija, stanovništva i ekonomski razvitak, Zagreb

Табела 1. – Демографски показатели на населението по општини во Р.Македонија, попис 2002 година, поделба 2004 година

рб	ОПШТИНА	Население	Површина во км ²	Густина на населеност	Стадиум на демографска старост	Број на насел-би	Од тоа:			
							Раселени населби	Мали населби до 300 жит.	Средни населби 301-1000	Големи населби над 1001
1	Битола	95385	771,0	123,7	4 ПДС	66	7	41	13	5
2	Демир Хисар	9497	491,6	19,3	6 ДДС	41	1	31	8	1
3	Долнени	13568	404,1	33,6	4 ПДС	37	1	26	5	5
4	Кривогаштани	6150	85,7	71,7	5 ДС	13	1	5	6	1
5	Крушево	9684	183,2	52,8	4 ПДС	19	1	10	7	1
6	Могила	6710	251,2	26,7	5 ДС	23	0	15	7	1
7	Новаци	3549	754,0	4,7	7 НДС	41	8	31	1	1
8	Прилеп	76768	1169,5	65,6	4 ПДС	60	5	46	7	2
9	Ресен	16825	576,6	29,2	5 ДС	44	4	32	6	2
ПЕЛАГОНИСКИ		238136	4686,9	50,8	5 ДС	344	28	237	60	19
1	Велес	55108	420,5	131,0	4 ПДС	29	3	17	6	3
2	Градско	3760	293,1	12,8	4 ПДС	16	6	7	2	1
3	Демир Капија	4545	300,8	15,1	4 ПДС	15	4	8	2	1
4	Кавадарци	38741	934,9	41,4	3 ДЗ	40	9	23	5	3
5	Неготино	19212	351,7	54,6	3 ДЗ	19	6	6	3	4
6	Росоман	4141	132,5	31,2	4 ПДС	10	0	7	2	1
7	Чашка	7673	829,4	9,2	4 ПДС	42	6	30	4	2
ВАРДАРСКИ		133180	3262,9	40,8	4 ПДС	171	34	98	24	15

1	Кратово	10441	376,2	27,7	4 ПДС	31	0	27	3	1
2	Крива Паланка	20820	488,5	42,6	3 ДЗ	34	0	28	4	2
3	Куманово	105484	525,8	200,6	3 ДЗ	48	1	25	11	11
4	Липково	27058	268,8	100,7	2 ДМ	22	2	8	2	10
5	Ранковце	4144	238,5	17,4	5 ДС	18	0	13	4	1
6	Старо Нагоричане	4840	437,8	11,0	7 НДС	39	0	37	1	1
СЕВЕРОИСТОЧЕН		172787	2335,6	74,0	4 ПДС	192	3	138	25	26
1	Вевчани	2433	35,5	68,5	4 ПДС	1	0	0	0	1
2	Вранештица	1322	122,1	10,8	7 НДС	15	0	13	2	0
3	Дебар	19542	145,1	134,7	3 ДЗ	18	3	9	4	2
4	Дебарца	5507	414,1	13,3	7 НДС	30	0	21	9	0
5	Другово	3249	368,9	8,8	6 ДДС	28	0	26	1	1
6	Зајас	11605	155,3	74,7	3 ДС	13	0	5	5	3
7	Кичево	30138	49,2	612,5	3 ДЗ	7	0	2	3	2
8	Македонски Брод	7141	857,9	8,3	5 ДС	51	1	48	1	1
9	Осломеј	10420	118,8	87,7	3 ДС	16	0	6	6	4
10	Охрид	55749	378,3	147,4	4 ПДС	29	1	16	8	4
11	Пласница	4545	54,3	83,7	3 ДС	4	0	1	0	3
12	Струга	63376	468,2	135,3	3 ДЗ	51	6	16	13	16
13	Центар Жуна	6519	122,8	53,1	2 ДМ	23	6	10	6	1
ЈУГОЗАПАДЕН		221546	3290,5	67,3	4 ПДС	286	17	173	58	38
1	Арачиново	11597	31,8	364,7	1 РДМ	4	0	0	1	3
2	Зелениково	4077	176,3	23,1	3 ДЗ	14	0	11	2	1
3	Илинден	15894	92,2	172,4	3 ДЗ	12	0	2	6	4
4	Петровец	8255	221,4	37,3	3 ДЗ	16	0	9	4	3
5	Сопиште	5656	221,8	25,5	4 ПДС	13	0	5	7	1
6	Студеничани	17246	280,6	61,4	2 ДМ	19	2	10	3	4
7	Чучер Сандево	8493	213,7	39,4	3 ДЗ	12	0	3	8	1

	Вкупно	71218	1237,8	57,5	3 ДЗ	90	2	40	31	17
	Аеродром	72009	21,3	3380,7	3 ДЗ	1	0	0	0	1
	Буџел	36154	54,7	660,9	3 ДЗ	5	0	0	1	4
	Гази Баба	72617	112,0	648,3	3 ДЗ	14	0	0	3	11
	Горче Пејров	41634	58,2	715,4	3 ДЗ	7	1	1	1	4
	Карпош	59666	105,0	568,2	5 ДС	1	0	0	0	1
	Кисела Вода	57236	34,1	1678,5	4 ПДС	3	0	0	1	2
	Сарај	35408	223,5	158,4	2 ДМ	23	0	5	4	14
	Центар	45412	8,0	5676,5	5 ДС	1	0	0	0	1
	Чаир	64773	3,5	18506,6	3 ДЗ	1	0	0	0	1
	Шуто Оризари	22017	7,5	2935,6	1 РДМ	1	0	0	0	1
	Град Скопје	506926	627,8	807,4	3 ДЗ	57	1	6	10	40
	СКОПСКИ	578144	1865,6	309,9	3 ДЗ	147	3	46	41	57
1	Богданци	8707	114,2	76,2	4 ПДС	4	0	0	2	2
2	Босилово	14260	149,5	95,4	4 ПДС	16	0	2	10	4
3	Валандово	11890	331,0	35,9	3 ДЗ	29	13	8	5	3
4	Василево	12122	171,0	70,9	3 ДС	18	2	3	10	3
5	Гевгелија	22988	532,3	43,2	4 ПДС	17	0	9	4	4
6	Дојран	3426	126,8	27,0	4 ПДС	13	2	6	4	1
7	Конче	3536	232,3	15,2	4 ПДС	14	4	4	6	0
8	Ново Село	11567	231,4	50,0	4 ПДС	16	0	4	9	3
9	Радовиш	28244	487,1	58,0	3 ДЗ	36	13	8	11	4
10	Струмица	54676	338,3	161,6	3 ДЗ	25	2	6	7	10
	ЈУГОИСТОЧЕН	171416	2713,9	63,2	4 ПДС	188	36	50	68	34
1	Боговиње	28997	140,5	206,4	3 ДЗ	14	0	1	5	8
2	Брвеница	15855	162,6	97,5	3 ДЗ	10	0	2	2	6
3	Врапчиште	25399	185,1	137,2	3 ДЗ	15	0	3	5	7
4	Гостивар	81042	408,6	198,3	3 ДЗ	35	3	11	5	16

5	Желино	24390	199,6	122,2	2 ДМ	18	0	2	7	9
6	Јегуновце	10790	173,6	62,1	4 ПДС	17	0	2	11	4
7	Маврово и Ростуша	8618	655,0	13,2	3 ДЗ	42	7	28	5	2
8	Теарце	22454	136,2	164,8	3 ДЗ	13	3	1	1	8
9	Тетово	86580	264,8	327,0	3 ДЗ	20	1	3	4	12
ПОЛОШКИ		304125	2326,0	130,7	3 ДЗ	184	14	53	45	72
1	Берово	13941	598,1	23,3	4 ПДС	9	0	1	6	2
2	Виница	19938	432,1	46,1	3 ДЗ	16	0	5	6	5
3	Делчево	17505	432,3	40,5	3 ДЗ	22	0	14	7	1
4	Зрновци	3264	51,3	63,6	4 ПДС	3	0	0	2	1
5	Карбинци	4012	238,6	16,8	5 ДС	29	4	19	6	0
6	Кочани	38092	361,5	105,4	3 ДЗ	28	3	15	6	4
7	Лозово	2858	174,9	16,3	4 ПДС	11	0	7	4	0
8	М.Каменица	8110	179,2	45,2	3 ДЗ	9	0	4	4	1
9	Пехчево	5517	205,5	26,8	5 ДС	7	0	1	5	1
10	Пробиштип	16193	329,7	49,1	4 ПДС	36	0	32	1	3
11	Свети Николе	18497	477,0	38,8	4 ПДС	34	3	25	4	2
12	Чешиново-Облешево	7490	133,5	56,1	5 ДС	14	0	4	8	2
13	Штип	47796	550,7	86,8	3 ДЗ	44	9	31	2	2
ИСТОЧЕН		203213	4164,4	48,8	4 ПДС	262	19	158	61	24
Р.МАКЕДОНИЈА		24645,8	2.022.547	82,1	4 ПДС	1774	154	953	382	285

Табела 2. – Неколку демографски показатели за регионализација на Република Македонија, попис 2002 година

	РЕГИОН	Површина во км²*	Население (2002)	Број на Населби (2002)	Густина на население	Број на општини	Стапка на пораст 1994-2002 (ранг)	Стапка на природен прираст (2002) (ранг)	Концентрација на населението (вкупно=100) (ранг)	Демографска Старост (ранг)
1	ПЕЛАГОНИСКИ	4686,9	238.136	344	50,8	9	-0,23 (8)	-2,0 (8)	11,8 (3)	5 (дс)
2	ВАРДАРСКИ	3262,9	133.180	171	40,8	7	0,20 (6)	2,1 (6)	6,6 (8)	4 (пдс)
3	СЕВЕРОИСТОЧЕН	2335,6	172.787	192	74,0	6	0,66 (3)	5,7 (4)	8,5 (7)	4 (пдс)
4	ЈУГОЗАПАДЕН	3290,5	221.546	286	67,3	13	0,49 (4)	6,1 (3)	11,0 (4)	4 (пдс)
5	СКОПСКИ	1865,6	578.144	137	309,9	17	0,73 (2)	6,1 (2)	28,6 (1)	3 (дз)
6	ЈУГОИСТОЧЕН	2713,9	171.416	188	63,1	10	0,22 (5)	4,0 (5)	8,5 (6)	4 (пдс)
7	ПОЛОШКИ	2326,0	304.125	184	130,7	9	1,02 (1)	10,2 (1)	15,0 (2)	3 (дз)
8	ИСТОЧЕН	4164,4	203.213	262	48,8	13	0,10 (7)	1,8 (7)	10,0 (5)	4 (пдс)
	Вкупно МАКЕДОНИЈА	24645,8	2.022.547	1764	82,1	84	0,48	4,9	100	4 (пдс)

* Без 1067,2 км² водени површини

Табела 3. - Неколку демографски показатели за регионализација на Република Македонија, попис 2002 година

	РЕГИОН	Стапка на пораст 1994-2002 (ранг)	Стапка на природен прираст (2002) (ранг)	Концентрација на населението (вкупно=100,0) (ранг)	Демографска Старост (ранг)
1	ПЕЛАГОНИСКИ	-0,23 (8)	-2,0 (8)	11,8 (3)	5 (дс)
2	ВАРДАРСКИ	0,20 (6)	2,1 (6)	6,6 (8)	4 (пдс)
3	СЕВЕРОИСТОЧЕН	0,66 (3)	5,7 (4)	8,5 (7)	4 (пдс)
4	ЈУГОЗАПАДЕН	0,49 (4)	6,1 (3)	11,0 (4)	4 (пдс)
5	СКОПСКИ	0,73 (2)	6,1 (2)	28,6 (1)	3 (дз)
6	ЈУГОИСТОЧЕН	0,22 (5)	4,0 (5)	8,5 (6)	4 (пдс)
7	ПОЛОШКИ	1,02 (1)	10,2 (1)	15,0 (2)	3 (дз)
8	ИСТОЧЕН	0,10 (7)	1,8 (7)	10,0 (5)	4 (пдс)
	Вкупно МАКЕДОНИЈА	0,48	4,9	100	4 (пдс)

	РЕГИОН	Површина во км ² *	Население (2002)	Број на Населби (2002)	Од тоа			
					Раселени населби	Мали населби до 300 жители	Средни населби од 301 до 1000 жит.	Големи населби со над 1001 жители
1.	ПЕЛАГОНИСКИ	4686,9	238.136	344	28	237	60	19
2.	ВАРДАРСКИ	3262,9	133.180	171	34	98	24	15
3.	СЕВЕРОИСТОЧЕН	2335,6	172.787	192	3	138	25	26
4.	ЈУГОЗАПАДЕН	3290,5	221.546	286	17	173	58	38
5.	СКОПСКИ	1865,6	578.144	147	3	46	41	57
6.	ЈУГОИСТОЧЕН	2713,9	171.416	188	36	50	68	34
7.	ПОЛОШКИ	2326,0	304.125	184	14	53	45	72
8.	ИСТОЧЕН	4164,4	203.213	262	19	158	61	24
	Вкупно МАКЕДОНИЈА	24645,8	2.022.547	1774	154	953	382	285

* Без 1067,2 км² водени површини

Табела 4. – Национална застапеност на населението и нивно учество во регионите на Р.Македонија

	РЕГИОН	Површина во км²*	Население (2002)	Број на Населби (2002)
1.	ПЕЛАГОНИСКИ	4686,9	238.136	344
2.	ВАРДАРСКИ	3262,9	133.180	171
3.	СЕВЕРОИСТОЧЕН	2335,6	172.787	192
4.	ЈУГОЗАПАДЕН	3290,5	221.546	286
5.	СКОПСКИ	1865,6	578.144	147
6.	ЈУГОИСТОЧЕН	2713,9	171.416	188
7.	ПОЛОШКИ	2326,0	304.125	184
8.	ИСТОЧЕН	4164,4	203.213	262
	Вкупно МАКЕДОНИЈА	24645,8	2.022.547	1774

	РЕГИОН	Број на Населби (2002)	Од тоа			
			Раселени населби	Мали населби до 300 жители	Средни населби од 301 до 1000 жит.	Големи населби со над 1001 жители
1	ПЕЛАГОНИСКИ	344	28	237	60	19
2	ВАРДАРСКИ	171	34	98	24	15
3	СЕВЕРОИСТОЧЕН	192	3	138	25	26
4	ЈУГОЗАПАДЕН	286	17	173	58	38
5	СКОПСКИ	147	3	46	41	57
6	ЈУГОИСТОЧЕН	188	36	50	68	34
7	ПОЛОШКИ	184	14	53	45	72
8	ИСТОЧЕН	262	19	158	61	24
	Вкупно МАКЕДОНИЈА	1774	154	953	382	285

РЕГИОН	Вкупно	Македонци	Албанци	Турци	Роми	Власи	Срби	Бошњаци	Останати
ПЕЛАГОНИСКИ	238.136 <i>11,77</i>	204.471 <i>15,75</i>	11.689 <i>2,29</i>	7.527 <i>9,66</i>	7.268 <i>13,49</i>	2.341 <i>24,15</i>	869 <i>2,42</i>	2.627 <i>15,44</i>	1.344 <i>6,40</i>
ВАРДАРСКИ	133.180 <i>6,59</i>	117.044 <i>9,02</i>	5.182 <i>1,02</i>	2.940 <i>3,77</i>	2.081 <i>3,86</i>	385 <i>3,97</i>	2.004 <i>5,58</i>	2.944 <i>17,30</i>	600 <i>2,86</i>
СЕВЕРОИСТОЧЕН	172.787 <i>8,54</i>	102.108 <i>7,87</i>	53.651 <i>10,54</i>	302 <i>0,39</i>	5.133 <i>9,53</i>	152 <i>1,57</i>	10.512 <i>29,25</i>	28 <i>0,16</i>	901 <i>4,29</i>
ЈУГОЗАПАДЕН	221.546 <i>10,95</i>	107.387 <i>8,27</i>	81.896 <i>16,09</i>	21.433 <i>27,49</i>	2.899 <i>5,38</i>	1.059 <i>10,92</i>	629 <i>1,75</i>	144 <i>0,85</i>	6.099 <i>29,05</i>
СКОПСКИ	578.144 <i>28,58</i>	367.413 <i>28,30</i>	133.893 <i>26,30</i>	12.216 <i>15,67</i>	24.225 <i>44,96</i>	2.580 <i>26,61</i>	18.152 <i>50,51</i>	10.946 <i>64,32</i>	8.719 <i>41,53</i>
ЈУГОИСТОЧЕН	171.416 <i>8,48</i>	154.957 <i>11,94</i>	38 <i>0,01</i>	12.746 <i>16,35</i>	555 <i>1,03</i>	253 <i>2,61</i>	2.104 <i>5,85</i>	18 <i>0,10</i>	745 <i>3,55</i>
ПОЛОШКИ	304.125 <i>15,04</i>	56.079 <i>4,32</i>	222.679 <i>43,74</i>	17.394 <i>22,31</i>	4.717 <i>8,75</i>	30 <i>0,31</i>	977 <i>2,72</i>	251 <i>1,48</i>	1.998 <i>9,52</i>
ИСТОЧЕН	203.213 <i>10,05</i>	188.522 <i>14,53</i>	55 <i>0,01</i>	3.401 <i>4,36</i>	7.001 <i>13,00</i>	2.895 <i>29,86</i>	692 <i>1,92</i>	60 <i>0,35</i>	587 <i>2,80</i>
Вкупно Р.МАКЕДОНИЈА	2.022.547 <i>100</i>	1.297.981 <i>100</i>	509.083 <i>100</i>	77.959 <i>100</i>	53.879 <i>100</i>	9.695 <i>100</i>	35.939 <i>100</i>	17.018 <i>100</i>	20.993 <i>100</i>

РЕГИОН	Вкупно	Македонци	Албанци	Турци	Роми	Власи	Срби	Бошњаци	Останати
ПЕЛАГОНИСКИ	100	85,86	4,91	3,16	3,05	1,00	0,36	1,10	0,56
ВАРДАРСКИ	100	87,88	3,90	2,21	1,56	0,29	1,50	2,21	0,45
СЕВЕРОИСТОЧЕН	100	59,10	31,05	0,17	2,98	0,09	6,08	0,01	0,52
ЈУГОЗАПАДЕН	100	48,47	36,97	9,68	1,31	0,48	0,28	0,06	2,75
СКОПСКИ	100	63,55	23,16	2,11	4,19	0,44	3,14	1,90	1,51
ЈУГОИСТОЧЕН	100	90,40	0,02	7,44	0,32	0,15	1,23	0,01	0,43
ПОЛОШКИ	100	18,44	73,22	5,72	1,55	0,01	0,32	0,08	0,66
ИСТОЧЕН	100	92,77	0,03	1,67	3,45	1,42	0,34	0,03	0,29
Вкупно Р.МАКЕДОНИЈА	100	64,18	25,17	3,85	2,66	0,48	1,78	0,84	1,04